

## ԼՐԱՄՇԱԿՎԱԾ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

### 1. Ընթացիկ իրավիճակը և իրավական ակտի ընդունման անհրաժեշտությունը

Քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ Օրենսգրք) 17-րդ գլխով նախատեսված են անձի ձերբակալման ընթացակարգը, նպատակները, հիմքերը, ձերբակալված անձին պահելու և ազատելու պայմանները:

Ձերբակալումն Օրենսգրքի 128-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանվում է որպես անձի կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու նպատակով նրան արգելանքի վերցնելը, հետաքննության կամ վարույթ իրականացնող մարմին բերելը, համապատասխան արձանագրություն կազմելը և այդ մասին նրան հայտարարելը՝ օրենքով որոշված վայրերում ու պայմաններում արգելանքի տակ կարճաժամկետ պահելու համար: Միաժամանակ, Օրենսգրքի 128-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանվում են ձերբակալման տեսակները, այն է՝ ձերբակալումը հանցանք կատարելու մեջ անմիջականորեն ծագած կասկածանքի հիման վրա և քրեական հետապնդման մարմնի որոշման հիման վրա:

Ձերբակալման հասկացության վերլուծությունից բխում է, որ գործող Օրենսգրքի համաձայն՝ անձին ձերբակալելու համար բոլոր դեպքերում պահանջվում է *հանցագործության կատարումը կամ հանցանք կատարելուց հետո փախուստը կանխելու նպատակի առկայությունը*:

Վերոգրյալի հետ մեկտեղ, ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածով թվարկվում են այն դեպքերը, որոնց առկայության պարագայում անձը կարող է զրկվել անձնական ազատությունից, և, ի թիվս այլնի, սահմանվում է, որ *անձը կարող է զրկվել անձնական ազատությունից վերջինիս իրավասու մարմին ներկայացնելու նպատակով, երբ առկա է նրա կողմից հանցանք կատարած լինելու հիմնավոր կասկած, կամ երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է հանցանքի կատարումը կամ դա կատարելուց հետո անձի փախուստը կանխելու նպատակով*:

Հաշվի առնելով, որ նկարագրված հանգամանքները միմյանցից տարանջատված են «կամ» շաղկապով՝ կարելի է եզրակացնել, որ յուրաքանչյուր հանգամանքն անձին ազատությունից զրկելու ինքնուրույն հիմք է, և վերջիններիս միաժամանակյա առկայությունը պարտադիր չէ:

Ասվածը բխում է նաև «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական կոնվենցիայից (այսուհետ՝ Եվրոպական կոնվենցիա) և Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի (այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան) նախադեպային իրավունքից:

Այսպես, Եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի համաձայն՝ ոչ ոք չի կարող զրկվել անձնական ազատությունից բացառությամբ Եվրոպական կոնվենցիայով սահմանված դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով: Հոդվածի 1-ին կետի 3-րդ ենթակետի համաձայն՝ անձը կարող է ձերբակալվել կամ կալանավորվել վերջինիս իրավասու

մարմին ներկայացնելու նպատակով՝ ա) հանցավոր արարք կատարելու հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում, կամ բ) երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է համարվում անձի կողմից հանցանք կատարելը կամ գ) հանցանք կատարելուց հետո փախուստը կանխելու համար:

Մի շարք գործերով Եվրոպական դատարանը նշել է, որ Եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի 3-րդ ենթակետով ամրագրված հիմքերն անձին ազատությունից զրկելու ինքնուրույն նախապայմաններ են<sup>1</sup>: Նման պայմաններում, Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համակողմանի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ձերբակալման բոլոր տեսակների դեպքում անձի կողմից հանցագործության կատարումը կամ հանցանք կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու նպատակի առկայությունը պարտադիր չէ:

Վերոգրյալի հետ մեկտեղ, Օրենսգրքի 130-րդ հոդվածով նախատեսված է քրեական հետապնդման մարմնի որոշման հիման վրա անձի ձերբակալման տեսակը, որի համաձայն՝ եթե քրեական գործով հավաքված ապացույցները հիմք են տալիս ենթադրելու, որ անձը կատարել է քրեական օրենքով չթույլատրված արարք, ընդ որում, նա գտնվում է այլ տեղանքում կամ նրա գտնվելու վայրը հայտնի չէ, քրեական հետապնդման մարմինն իրավունք ունի որոշում կայացնել այդ անձին ձերբակալելու մասին:

Հարկ է նկատել, որ Օրենսգրքի 130-րդ հոդվածով նախատեսված ձերբակալման տեսակը գործող խմբագրությամբ որոշակի չէ և պարունակում է խնդրահարույց տարրեր: Այսպես, քրեական օրենքով չթույլատրված արարքի կատարման մասին վկայող ապացույցների համակցության դեպքում, երբ անձի գտնվելու վայրը հայտնի չէ վարույթն իրականացնող մարմնին, քրեադատավարական այլ գործիքակազմի կիրառմամբ հնարավոր է պարզել այն: Ուստի, անհրաժեշտ է որոշակիացնել ձերբակալման նշված տեսակի կիրառման պայմանները՝ դրանք պայմանավորելով անձին դատարան ներկայացնելու անհրաժեշտության հետ: Ընդ որում, անձին դատարան ներկայացնելու հետապնդվող նպատակի հաշվառմամբ, նկատի ունենալով ձերբակալման նշված տեսակի խիստ կարճաժամկետ բնույթը, պետք է նաև սահմանել անձի իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված հստակ ընթացակարգային իրավական երաշխիքներ:

Մինչույն ժամանակ, խափանման միջոցի պայմանները խախտած մեղադրյալի ձերբակալման դեպքում ևս, համանման կերպով, հաշվի առնելով անձին դատարան ներկայացնելու նպատակը և դրանով պայմանավորված՝ ձերբակալման նշված տեսակի խիստ կարճաժամկետ բնույթը, պետք է սահմանել անձի իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված հստակ ընթացակարգային իրավական երաշխիքներ:

## **2. Առաջարկվող կարգավորման բնույթը**

Նախագծով առաջարկվում է.

- 1) ձերբակալման հասկացությունը սահմանող 128-րդ հոդվածի 1-ին մասում հրաժարվել ձերբակալման նպատակներից,
- 2) վերաշարադրել 130-րդ հոդվածով սահմանված ձերբակալման տեսակը՝ ամրագրելով այն որպես ազատության մեջ գտնվող մեղադրյալին դատարան ներկայացնելու համար

<sup>1</sup> Ս-ն, Վ-ն և Ա-ն ընդդեմ Դանիայի, դիմումներ no. 35553/12, 36678/12, 36711/12, 2018 թվականի հոկտեմբերի 22, § 114, Լոուլեսսն ընդդեմ Իռլանդիայի, դիմում no. 332/57, 1961 թվականի հուլիսի 1, § 14

ձերբակալում: Հաշվի առնելով ձերբակալման այս տեսակին բնորոշ առանպձնահատկությունները, ի թիվս ընթացակարգային այլ պահանջների, առաջարկվում է նաև սահմանել, որ սույն հիմքով իրականացված ձերբակալումը չի կարող տևել 36 ժամից ավելի,

3) վերաշարադրել Օրենսգրքի 131-րդ հոդվածը՝ հստակեցնելով խափանման միջոցի պայմանները խախտած մեղադրյալի ձերբակալման կարգը: Միաժամանակ, ձերբակալման այս տեսակի դեպքում ևս, հաշվի առնելով բնորոշ առանձնահատկությունները, ի թիվս ընթացակարգային այլ պահանջների, առաջարկվում է սահմանել, որ սույն հիմքով իրականացված ձերբակալումը չի կարող տևել 36 ժամից ավելի:

### **3. Ակնկալվող արդյունքը**

Նախագծի ընդունմամբ Օրենսգրքի 17-րդ գլխով նախատեսված ձերբակալման կարգը և տեսակները կհամապատասխանեցվեն ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ և Եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածներով, Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքով սահմանված պահանջներին: Միևնույն ժամանակ, անձին ձերբակալելիս կսահմանվեն անձի իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված հստակ ընթացակարգային կարգավորումներ և կամրապնդվեն անձի ազատության իրավունքի պաշտպանության երաշխիքները: